

İLMÎ ÇALIŞMA USULLERİ

EĞİTİMDE YETİŞTİRİCİ SİSTEM

(Tutorial System)

Çeviren: *Selçuk KARAÇAM*

Yazan: *Cyril BAILEY*

Yetiştirici sistem bugünkü şekliyle 19 uncu asrın sonlarının mahsulü olmakla beraber menşei Oxford'un tarihi ile başlar. Bu sistem hakikatte üniversite müessesesinin müstakil kolejler olarak vücut bulmasından ileri gelen zarurî bir gelişmedir. Üniversitenin ilk devirlerinde öğretim "Regent Master" denilen öğretmen namzetlerinin elinde idi ve kolejin üst sınıflarındaki talebelerin yeni gelen talebelerin hem terbiye ve hem de tahsilleri hususunda bir mes'uliyet hissetmeleri icabedeceği tabî idi. Bu mes'uliyet bir çok kolejlerin statülerinde kabul edilmişti. Merton, Queen's ve New College gibi kolejlerde lâtince, gramer; ve mantık gibi derslere öğretmen tayin edilirdi: Mağdalen ve Brasenose'de olduğu gibi bazılarında da yetiştiricilerin vazifesi daha ziyade öğrencileri terbiye etmek ve bilhassa yaptıkları masrafları kontrol etmekte. 1634 tarihli Laudian satüleri bütün talebelerin âmirler tarafından tasvip edilmiş din, ilim ve ahlâk şubelerinden mezun yetiştiricilerin nezaretinde bulunmalarını gerekli kılıyordu. Yetiştiriciler, kilise disiplin ve akidelerini öğretmek ve talebelerin hal ve hareketleriyle giyinişlerine nezaret etmekle mükellefleftiler. Henry Brougham'ın iki oğlunu uhdesine tevdi etmiş olduğu Sir D. Fleming of Rydal'a yazdığı mektuptan alınmış enteresan bir parça, 1695 teki yetiştiricilerin mesuliyetlerinin hududunu gösterir. (Bütün söylenenlere rağmen masrafları çok fazla olmakta devam etmiştir ve şahsen vaki fazlalığı telâfi zmnında; fena neticeler doğurabilecek yollara başvurmadan yaptığından daha fazla bir şey yapabileceğimi zannetmiyorum. Eğer bundan yine derslerine olan gayretlerinin icap ettiği kadar fazla olmadığına hükmederseniz kanatinizi nasıl bertaraf edebileceğimizi bilemiyorum.)

Bu teşkilât gayri resmi ve hususî idi ve gerek yetiştiricilerle ebeveynler arasında direct münasebet ve gerekse malî kontrole müteallik sıkı tedbirlerin o sırada çocukların nisbeten küçük bir yaşta üniversiteye başlamalarından ileri geldiği kabul edilebilir; on üç veya on dört yaşındaki bir çocuğa cep harçlığı olarak tahsis edilen para, yetiştiricisi

tarafından kendisine küçük miktarlar halinde verilirdi. On sekizinci asır umumî olarak Oxford'da duraklama devridir. Samuel Johnson'un Penbroke'deki talebelik hayatına ait notları kendisine karşı büyük bir şefkat gösteren ve hakkında " Bir genç Jordan'ın talebesi olursa onun oğlu olur" şeklinde bir söz mevcut olan yetiştiricisi Jordan'den fazla bir şey öğrenemediğini göstermektedir. O sıralarda yetiştiriciler mevcut olmakla beraber, bir hazırlayıcı sistem mevcuttu, denemez. Çünkü teşkilât hususî idi ve kolej bir müessese olarak hiçbir resmî mes'uliyet yüklenmiş değildi. On dokuzuncu asırda ve bilhassa 1850 kraliyet komisyonundan sonra büyük değişiklikler oldu. Üniversite öğretimi yeni kürsülerin ihdasile profesörlerin elinde hem çok daha müessir bir hal aldı ve hem de sahasını fazlasiyle genişletti. Fakat üniversite imtihanlarının teşkilâtı ve tekâmülü ve kolejler arasında temayüz etme mücadelesi profesörler tarafından yapılan eğitimin kolej dahilinde bir tahsille tamamlanması lâzımgeldiği kanaatini doğurdu. Bu gayenin tahakkuku için yetiştiriciler tâyin edildi ve tâyinlerde bilhassa öğretim kabiliyeti nazarı itibare alındı. Bidayette hocaların vazifeleri sadece kendi kolejlerindeki talebelere münhasır kılınmıştı ve bu anda muayyen bir mevzuda çalışma nisbeten az olduğu için tahsil bilhassa hususî konferanslar ve dersler halinde ve ekseriya yetiştiricinin hususî odasında yapılıyordu. Bu derslerde sualler soruluyor, cevaplar veriliyor ve çalışma mevzularının büyük bir kısmını teşkil eden klâsik kitaplar anlatılıyordu. Asrın ikinci yarısında kolejler müşterek konferanslar vermeğe başladılar ve bu müşterek konferanslara birliğe dahil diğer kolej talebeleri de dâvet ediliyordu. Neticede kolej yetiştiricileri tarafından bütün üniversite mensuplarına konferanslar verilmeğe başlamasıyla "üniversite konferanslar sistemi" denilen mevcut sistem vücade geldi. Fakültelerde aynı dersi okutan bütün öğretmenler teşkilâtlandırılarak ve her fakültenin idare heyeti kendi mevzuunda vereceği derslerin bir şemasını vermeğe mezun kılınarak bu sistem daha intizamlı ve müessir bir hale getirildi. Kolej yetiştiricileri ile profesörlerinin tedrisi böylelikle koordine edilmiş oldu ve sahası tesbit edildi. 1925 tarihinde toplanan Kraliyet Komisyonu bazı kolejlerin yetiştiricilerini üniversite konferansçıları olarak tâyin etti ve bunların konferanslarının kendi kolejleri için olduğu kadar bütün üniversite camiası için de bir hizmet olduğunu kabul etti. Böylece bu saha da ileriye doğru bir adım daha atılmış oldu.

Bütün bu gelişme kolej yetiştiricilerinin görevlerinde mütenazır bir değişiklik vücade getirdi. Çok sayıda kimselerin iştirâk ettiği konferanslarda hususî münazaralar artık mümkün olmadığı gibi yetiştirici ile talebe arasındaki eski şahsî temas fırsatı da ortadan kalktı. Konferans-

lar hususî dersler halinden çıkarak kısmen resmî bir mahiyet iktisap etti. Yetiştirici ile talebe arasındaki direct teması kuvvetlendirmek için yetiştiricinin odasındaki hususî çalışmalarında büyük bir gelişme husule geldi. Talebeler ya tek tek veya gruplar halinde, dersleri üzerinde konuşmak ve vazife ve etüdleri hakkında fikirlerini almak üzere yetiştirici ile muntazam ve devamlı olarak temasa başladılar. Bu sırada üniversite mekteplerinin derslerinin sayısı daimî olarak arttı ve kolejlerde bu derslerin hepsi veya çoğu için tedris heyetlerinde yetiştiriciler bulundurmaya mümkün olduğu kadar gayret sarfettiler. 1877 tarihli Kraliyet Komisyonunun hayat arkadaşlığı (Life Fellowship) müessesesinin lâğvedilmekle ilk vazifesi talebelerin terbiye ve tahsili ile iştigal etmekte olan yetiştiricilerin daimî olarak teminini mümkün kıldı. Tutorial System böyle olup, tamamen teşkilâtlandırılmış olarak senelerdenberi çalışmaktadır. Yeni talebe sömestrin birinci başlangıcında tahsil edeceği dersin yetiştiriciliğini yapacak olan (tutor) a takdim edilir. İlk derse başladıklarında "tutor" talebesinin o sahadaki derecesini tâyin eder, bilâhare gireceği imtihanlar için zarurî olan hususları ona bildirir ve izah eder. Programını tanzim hususunda talebesine, fırsat düştükçe kendi fikirlerini de söyleyerek tavsiyelerde bulunur ve yardım eder. Ondan sonra âcil zaruretleri gözönünde bulundurarak derhal başlanmak üzere ona bir çalışma yolu gösterir ve fakülte cemiyeti tarafından basılmış listeyi nazarı itibara alarak takip etmesi icabeden dersleri tavsiye eder. 1918 den sonra her talebe sömestr esnasında asgarî haftada bir defa, Oxford'un isimlendirdiği gibi, bir "tutorial"a devam etmek mecburiyetindedir. Tutorial'ın vazifesinin şekli zarurî olarak değişik olacaktır: Matematik, Yunanca veya Lâtince Kompozisyon dersleri gibi bazı derslerde talebe, umumiyetle teker teker kabul edilir ve talebeler evvelce verilmiş vazifeleri yazılmış olarak getirirler ve tutor bunları, metod veya ifade tarzı bakımından tavsiyelerde bulunarak tenkit eder. Tarih, Felsefe veya Ekonomi gibi etüd yapılmasını istilzam eden derslerde talebeler, teker teker veya ikişer ikişer veya küçük gruplar halinde kabul edilirler. Grupları teşkil eden talebelerden biri veya birkaçı evvelce hazırladıkları etüdleri getirirler ve yetiştirici ile birlikte okurlar. Yetiştirici de diğer talebeleri bu etüdleri tenkide dâvet eder ve umumiyetle mevzua ait en iyi metodun hangisi olduğunu beyan ederek kendi şahsî mütalâalarını da söyler. Bu müşterek çalışmalar tamamen sohbet şeklinde olacak ve "tutor"lar talebeleri kendi aralarında münakaşa etmeğe ve sual sormağa teşvik edeceklerdir. Oxford'un yeni münekkitlerinden nüktedan bir zat, tutor'ların talebelerini nasıl yetiştirdikleri sualine: "onlara karşı sigara içerek" cevabını verdi. Bu cevap yetiştiricinin samimiyetini gösterdiği gibi aynı zamanda tutor'un ten-

kitlerinin düşündürücü mahiyetini de ortaya koyar.

Takip edilecek metod, derslere ve tutor'a göre şüphesiz değişecektir. Fizik veya kimya tahsil eden bir talebe muhtemelen laboratuvarda yoklanacak ve yetiştiricileri de onların âmeli tecrübelerine nezaret etme durumuna geçecektir. Yetiştiricinin herhangi bir mevzua ait dersinin imtihanlara hazırlık için yapılması icabeden ilk işlere tahsis edilmesi lâzım-geleceği düşünülmemelidir. Yetiştirici çok defa dersin bir branşında bizzat çalışan ve ekseriya o sahada mütehassıs olarak tanınan bir kimse-dir. Onun alâka ve bilgisinin bir kısmı binnetice talebeye geçecek ve bu suretle talebe daha ileri çalışma metodlarına nüfuz edebilecektir. Bu hal bilhassa, talebenin Güzel Sanatlar "degree" si için değil de, edebiyat doktorası veya ilim "degree"si için tahsil ettiği ve yetiştiricinin de nezaretçi olarak hareket ettiği zaman daha önem kazanır. Ve okunacak ve tetkik edilecek kitaplar hususunda "tutor"un tavsiyesi, gittikçe tekâmül eden tezlere ait tenkidi ve tâkip edilecek metod hakkındaki fikirleri, talebeye herhangi bir suretle edilmesine imkân olmıyan bir yardım sağlayacaktır. Hakikatte Üniversite tahsilinin daha yukarı merhalelerinde tutor ile talebe arasındaki münasebet, sadece münakaşa ve incelemelerde muayyen bir tahsil işbirliği olmayıp, tahsil edilen sahada kendisinden daha ileride olan bir kimsenin kafası ile tanışmasına yardım etmek olmalıdır. Yetiştirici sistemin karakter ve verimliliğini tasvire medar olacak diğer iki terbiyevî ve tedrisî cephesi daha vardır. Her sömestr başında veya sonunda, - bazan her ikisinde de - talebenin gelişmesi an'anevî olarak "collection" denilen kolej imtihanlarıyla yoklanır. Talebeler umumiyetle kolejin salonunda toplanırlar ve mekteplerdeki modellerine göre hazırlanmış suallere imtihan şartları gereğince cevaplarını yazarlar. Sonra bu imtihan kâğıtları yetiştirici tarafından talebe ile birlikte, onun iyi ve noksan tarafları gösterilmek suretiyle, kendisine okunur ve tashih edilir ve neticede numara verilir. Sömestrin son günü her talebe kolej müdürünün huzuruna çıkar, ve yetiştirici sëmestr faliyeti hakkında sözlü raporunu verir; bunu müdürün teşvik veya ihtarı tazammun eden sözleri takibeder. "Talebe kendi kendinden mes'uldür" nazariyesine göre ebeveynlere resmen malûmat verilmez, fakat gayrî resmî olarak yetiştirici velilerle ekseriya temas halinde olup onlara talebenin çalışması hakkındaki fikirlerini açık olarak bildirdiği gibi tatilde zamanın nasıl kullanılacağı hususunda mülâhazalarını da söyler.

İkinci olarak, yetiştiriciler müdürle birlikte talebelerin çalışmalarını müzakere etmek üzere muayyen fasılalarla - birçok kolejlerde haftada bir defa - toplanırlar. Her yetiştirici, bir sëmestrde en az bir defa olmak üzere bu toplantıya tenkitte bulunmak için iştirâk eder. Bu toplantılarda,

her resmî yetiştirici kendi talebesi hakkındaki fikirlerini açıkça beyan ettiği gibi, o talebeyi veya mesaisini tanıyan veya görmüş olan diğer yetiştiriciler de düşüncelerini aynı şekilde bildirirler. Bu toplantı neticesinde müdür, talebeyi vaziyetten haberdar etmek ve tavsiyelerde bulunmak, hattâ tenbelliği görülenlere ceza verileceğini bildirmek lüzumunu duyabilir. Yetiştiricilerin bu toplantısına talebeler şüphesiz kabul edilmez. fakat bu toplantıların yapılması onların üzerinde tehdit edici veya teşvik edici bir mahiyette olmak üzere kıymetli bir tesir husule getirir.

Oxford'da modern "yetiştirici sistemin" esas hedefi böylece tedrisî ve terbiyevî bir cepheye müteveccihdir: Yetiştiricinin ilk görevi öğretmektir, fakat Oxford'un ilk günderinde talebe ve yetiştirici münasebetlerinde büyük rol oynayan diğer cephesinin modern Oxford'da görünüşünü kaybettiği zannedilmemelidir. Bazı kolejlerde bir talebe bütün tahsil müddeti esnasında bir "moral tutor" un nezaretine tevdi edilir. Bu "moral tutor" ekseriya, sadece onu derslerine hazırlayan yetiştirici olmayıp, fakat mesleğinde onunla temas etmeyi ve ekseriyetle ona bütün hayatında tavsiyelerde ve yardımda bulunmayı deruhte eden bir kimsedir. Bir çok kolejlerde bu iki görev birleştirilmiştir. Yani talebeyi derslere hazırlama vazifesini gören tutor aynı zamanda "moral tutor" dur. Bundan ekseriya talebenin kolejde kaldığı müddet zarfında bir tutor'dan diğerine devredilebileceği mânası çıkabilirse de, bunun, münasebetlerin daha az sun'î olması ve işbirliğinden mütevellit bir tanışmadan tabii olarak meydana gelmesi gibi faydası vardır. Talebe ve hazırlayıcı arasındaki ahlâkî münasebetleri tarif ve hattâ tasvir etmek, tedrisî münasebetleri tarif ve tasvir etmekten daha az kolaydır. 17 nci asırda, yetiştiricilerin vazifeleri arasında günlük dualar bile dahildi. Ve - aynı vechile 19 uncu asırda da - yetiştiricilerden bir çoğunun hâlâ (Mukaddes Tarikat) "Holy Orders" de buldukları bir zamanda, (Tevrat Tedrisi) testlerin ilgasına rağmen, üniversite üyelerinden birçoğunun aynı zamanda İngiltere Kilisesinin de üyesi olduğu esnada, bir yetiştiricinin Kiliseye (Holy Communion) intisapta gereken hazırlık için talebesine fırsat düştükçe dersler vermesi âdetti. Bugün gerek yetiştiricilerde gerekse talebelerde mevcut dünyevî ve lâik fikirlerin genişliği ve zamanın dinî telâkkileri bu nevi dinî faaliyetlerin yapılmasını imkânsızlaştırdı. Din hususunda yetiştiricinin yerini, yegâne resmî bir tutor olan kolej papazı almıştır ve yetiştiricinin talebesinin masrafları üzerinde bir kontrol hakkı yoktur; o artık talebenin tahsisatından harçlığını vermiyor ve masraflarını kontrol etmiyor. Cambridge'in bazı kolejlerinde şehirde yapılan masraflara ait faturaların yetiştiricinin elinden geçmesi usulü tatbik edilmektedir. Jowett, Balliol müdürü iken

Cumartesi sabahları yapılan bir fatura yoklama usulü kurmuştu: O günde her talebeyle kolej salonunda ve müdürün huzurunda haftalık masrafına ait faturası verilir, ve eğer bir talebenin masrafı normalin üstünde olduğu görülürse müdür bu hususta mütalâa beyan ederdi. Böylece mektep içindeki eğlencelerden mütevellit masraflarda görülen israf faydalı bir şekilde kontrol edilmiş olurdu.

Oxford nazariyesi, daha ziyade kolej disiplini ve yetiştiricinin selâhiyeti hudutları dâhilinde talebe kendi hayatından müstakilen kendisinin mes'ul olması esasına dayanmaktadır. Fakat bu esasta, talebe ile yetiştirici arasında ahlâkî bir münasebeti ihtiva etmediği mânası çıkarılmamalıdır. Bir yetiştirici talebesinin müsrifane bir hayat yaşadığına ve yahut da muhitin umumî hayat seviyesine fena bir tesir yapacak şekilde zengin bir hayat sürdüğüne muttali olduğu zaman onu mutlaka ikaz eder. Yine teamüle göre, eğer talebe kolej disiplinini ihlâl ederse veyahut da herhangi bir fena harekette bulunursa, yetiştirici onun müdafiliğini yapar. Ve talebe de bu gibi hallerde tabii olarak yardım ve tavsiyesi için yetiştiriciye sığınır. Yeni talebeler de, keza, riayet etmek mecburiyetinde oldukları kolej âdetleri ve muâşereti hakkında tenvir edilmek üzere yetiştiricilerine başvurmak zorundadırlar. Hattâ bu hallerde münasebet, sistemin eğitim cephesinden daha hususî bir mahiyette cereyan eder ve münasebetteki samimiyet ve müessiriyet talebenin ve yetiştiricinin karakterlerine göre değişik olur. Talebelerinin yanlış yola sapmaları ihtimalini sezip de onlara bu fena hareketlerini işaret etmeği ve talebelerinin ahlâk ve hayatlarının umumî gidişini kontrol etmeği vazifesinin bir kısmı olarak telâkki etmeyen pek az yetiştirici vardır. Ekseri hallerde bu münasebet, müzakere saatleri veya tatil zamanlarında yabancı memleketlere yapılan müşterek seyahatlerle kuvvetlenmiş hakikî bir arkadaşlığa inkişâf eder. Ve bu arkadaşlık ekseriya daha derinleşir ve yetiştiricinin talebesinin ev hali hakkında bilgi edinmesini sağlar ve talebesinin fikrî, ahlâkî ve hayatî müşküllerini görerek halletmesini temin eder. Bu münasebet talebeliğin nihayet bulmasıyla sona ermez. Mezuniyet zamanı yaklaştıkça yetiştirici talebesinin uygun bir vazife bulmasıyla ilgilenir, bu hususta ona yardım eder. Ve bir çok hallerde muhabere suretile veya fırsat düşükçe buluşarak uzun yıllar onunla teması kaybetmez. "Bir genç yetiştiricinin talebesi olunca onun oğlu olur." sözü hâlâ Oxford yetiştiricilerinden birçoğu için doğrudur.

İngiliz üniversite hayatının zamanımızdaki müşahitlerinden olup aynı zamanda birçok hususlarda sert bir münekkit olan bir zat: "Oxford'la Cambridge, talebe ile yetiştirici arasında mümkün olabilen şahsî tahdit-

lere rağmen dünyanın en müessir pedagojik münasebeti olan hususî bir münasebet temin eder. " diye yazmıştır. İşte kolejdeki cemiyet hayatının mümkün kıldığı bu şahsî münasebettir ki, yetiştirici sistemi diğer herhangi bir üniversite tahsil sisteminden ayırdederek ona mümtaz bir mevki vermektedir. Bununla beraber bu sistemin tenkit edilecek tarafları da olabilir. Bu sistem daha çok yetiştiricinin şahsî karakterine ve fikrî gayelerine istinad eder. Ve fakat yetiştirici daima aynı şeyleri nesilden nesile tekrar etmek gibi bir tehlike içinde bulunmaktadır. Fakat faal olan ve biz-zat daima okuyan ve ekseriya kendi talebelerinden de bir şeyler öğrenen bir yetiştirici talebesine, diğer herhangi bir suretle elde edemeyeceği kendi işinde ve hayatındakine müşabih muharrik bir kuvvet sağlar.

(Not: Tutorial sistemin tarihçesi için Sir Charles Mallet'in yazdığı "Oxford Üniversitesinin Tarihçesi" adlı esere bakınız.)